

Бібліографічний список

1. Василик О.Д. Теорія фінансів / О.Д. Василик. – К.: НІОС, 2001. – 416 с.
2. Гончаренко О.М. Глобальні трансформації і стратегії розвитку / О.М. Гончаренко. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин, 2006. – 416 с.
3. Красавина Л.Н. Международный кредит: формы и условия / Л.Н. Красавина, А.Л. Смирнов. М.: ЮНИТИ, 2003. – 327с.
4. Лазепка В. Інвестиційні банки / В. Лазепка // Банківська справа. – 2006. – № 6 – С. 47-49.
5. Лукашевич В.М. Глобалістика / В.М. Лукашевич. — Львів : Новий світ-2000, 2004. – 227с.
6. Распутна Л. Комерційні банки у сфері фінансових послуг України / Л. Распутна // Банківська справа. – 2000 р. – № 5. – С. 43-45.
7. Сорос Дж. Новая глобальная финансовая архитектура / Дж. Сорос // Вопросы экономики. – 2000. – №12. – С.56-84.
8. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій / В.М. Суторміна. – К.: КНЕУ, 2004. – 566 с.
9. Філіпенко А.С. Міжнародні інтеграційні процеси в сучасності / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, М.А. Дудченко. – К.: Знання України, 2004. – 304 с.
10. Чистілін Д. Еволюційний розвиток світової економіки та інтеграції України / Д. Чистілін // Економіст. – 2007. – № 1. – С. 80-87.

Анотація

У статті розглянуті та визначені фактори, що є визначальними для підвищення конкурентоспроможності України на ринку фінансових послуг в глобальному та регіональному масштабі.

Ключові слова: комерційний банк, фінанси, фінансовий ринок, кредитний ринок, інвестиційний ринок.

Анотация

В статье рассмотрены и определены факторы, которые являются решающими для повышения конкурентоспособности Украины на рынке финансовых услуг в глобальном и региональном масштабе.

Ключевые слова: коммерческий банк, финансы, финансовый рынок, кредитный рынок, инвестиционный рынок.

Annotation

The article reviewed and factors that are crucial for increasing the competitiveness of Ukraine for the financial services market in the global and regional scale.

Key words: commercial bank, finance, financial market, credit market, investment market.

УДК 336.71(477)

**Довгань Ж.М.,
к.е.н., доцент**

**кафедри банківського менеджменту та обліку
Тернопільського національного економічного університету ТНЕУ**

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ, СТАБІЛЬНОСТІ, БЕЗПЕКИ, НАДІЙНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Постановка проблеми. З кожним новим економічним циклом все частіше піднімаються питання щодо необхідності забезпечення стійкості, стабільності, надійності банківської системи, причому на практиці їх часто розглядають якщо не як тотожні, то як синонімічні категорії. Однак ці поняття, хоч і взаємопов'язані та взаємообумовлені, мають певні змістовні відмінності. Поняття «рівновага», «стійкість», «стабільність», «ефективність» досить тісно пов'язані, а межа між ними досить незначна, тому в економічній літературі часто з'являються приклади ототожнення всіх або декількох із цих понять при дослідженні проблеми функціонування банківської системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш ґрунтовно питання фінансової безпеки банківської системи представлені в роботах О.І. Барановського, І.М. Васильовича, В.І. Грушка, М.М. Ермошенка, В.К. Сенчагова. Разом з тим, поняття «фінансова безпека» є досить широким поняттям, а тому в літературі виділяють ряд більш вузьких понять, що характеризують лише певний

напрямок функціонування банківської системи. Одним із таких понять є «фінансова стабільність банківської системи». Варто зазначити, що в економічній літературі та практиці управління банківського діяльністю часто відбувається ототожнення понять «стійкість банківської системи» та «стабільність банківської системи», що значно ускладнює розуміння цих понять. Найбільш ґрунтовно питання фінансової стабільності та стійкості банківської системи представлені в роботах Живалова В.Н., Коваленко В.В., Козюка В., Ларіонової І.В., Фетисова Г.Г., Юданова А. та ін.

Забезпечення фінансової стабільності банківської системи є основою стабільності фінансової системи держави, яка створює підґрунтя для ефективної діяльності держави, виконання її функцій та зобов'язань. Зважаючи на те, що одним із критеріїв ефективності функціонування банківської системи є її стабільність, то можна сказати, що для банківської системи економічну ефективність можна тлумачити як співвідношення прибутків та ризиків банківської діяльності, що несуть у собі певні витрати. Цій проблематиці присвятили свої праці Н. А. Волинська, А. А. Одінецов, Л.О. Примостка та ін.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування відмінностей у етимології та змістовному навантаженні понять «фінансова безпека банківської системи», «фінансова стійкість банківської системи», «фінансова стабільність банківської системи», «надійність банківської системи». «ефективність банківської системи».

Виклад основного матеріалу дослідження. Під економічною безпекою банківської системи прийнято розуміти її відповідний стан, що передбачає неможливість погіршення її репутації та порушення фінансової стабільності в результаті цілеспрямованих дій особи чи групи осіб, відомств, організацій та під впливом несприятливої фінансової ситуації, що склалася як в середині системи, так і за її межами.

На сьогоднішній день не існує єдиного підходу до визначення поняття «фінансова безпека банківської системи», а існуючі підходи вказують лише на певні аспекти цієї проблеми. Так, М.М.Єрмошенко фінансову безпеку банківської системи розуміє як захищеність фінансових інтересів банківської системи на усіх рівнях фінансових відносин; її забезпеченість фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення її потреб і виконання нею відповідних зобов'язань [6]. І.М.Васькович вважає, що фінансова безпека банківської системи – це такий її стан, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю попередити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи і власне економічне зростання [3]. В.І.Грушко вважає, що фінансова безпека банківської системи передбачає створення таких умов її функціонування, за яких, по-перше, фактично відсутня можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені законодавчими нормативними актами сфери їх використання і, по-друге, до мінімуму знижена можливість зловживання фінансовими ресурсами банківської системи [1]. Таким чином, об'єднуючи вказані підходи, узагальнену фінансову безпеку банківської системи слід розуміти як певний ступінь захищеності фінансових інтересів банківської системи на усіх рівнях фінансових відносин, що базується на відповідному рівні фінансової стійкості, стабільності та незалежності в умовах впливу екзогенних і ендогенних дестабілізуючих факторів, що можуть становити загрозу порушенню ефективності фінансової діяльності системи.

Важливою проблемою при вивченні фінансової безпеки банківської системи є проблема її виміру, тобто пошуку інструментів відображення нормального рівня фінансової безпеки або її порушення. Такими інструментами в літературі прийнято вважати систему відповідних фінансових індикаторів. Так, наприклад, О.І. Барановський [2] пропонує наступну систему індикаторів фінансової безпеки банківської системи: 1) відношення активів банківської системи до ВВП (свідчить про рівень значущості банківської системи для країни); 2) частка активів нефункціонуючих банків у загальному обсязі активів банків (свідчить про можливість виникнення як системної, так і регіональної банківської кризи); 3) обсяг чистих внутрішніх активів НБУ (розмір емісій, розмір грошової маси) та обсяг чистих зовнішніх резервів Національного банку (характеризує різницю між зовнішніми кредитами держави та розміщенням активів НБУ за межами країни); 4) частка іноземного капіталу в загальному капіталі банківської системи; 5) стан та характер сектора банківських депозитів країни; 6) стан формування та обсяг фонду страхування ризиків; 7) обсяги прибутку комерційних банків; 8) якість та масштаби банківських зливів; 9) рівень прибутковості чистих активів банків та їх статутних фондів.

Одним із головних елементів стабільності банківської системи є її фінансова стабільність. Поширеною сьогодні є думка, що якщо мова йде про комерційні банки, то справедливим є застосування терміну «стійкість», якщо ж об'єктом дослідження є банківська система, то доцільним є використання поняття «стабільність». Проте, на нашу думку, такий підхід є досить дискусійним та вимагає більш обґрунтованих наукових доводів. Фінансову стабільність банківської системи у загальному значенні розуміють як відсутність перешкод у її фінансовій діяльності або як існування тривалої і динамічної рівноваги на взаємопов'язаних фінансових ринках. В.В. Коваленко розуміє її як міру повноти та якості розв'язання завдання, поставленого перед банківською системою, виконання нею своєї місії, що забезпечує досягнення позитивного фінансового результату [7]. На наш погляд, фінансову стабільність банківської системи слід розуміти як здатність банківської системи підтримувати необхідний рівень основних фінансових індикаторів, зберігати стійку рівновагу, покривати за рахунок власних коштів можливі банківські ризики та витрати, що пов'язані із ними в

умовах несприятливого зовнішнього середовища. Перевагою такого підходу є його комплексність, що означає охоплення основних напрямків діяльності системи, проте такий підхід передбачає суттєві обмеження щодо її кількісного визначення.

Із поняттям «фінансова стійкість банківської системи тісно пов'язане інше економічне поняття, а саме «ефективність банківської системи». Найчастіше в літературі розглядають поняття «ефективність» з точки зору отриманого результату від співвідношення прибутку до витрат [4]. Безумовно, банківська система виконує досить широкий спектр різноманітних функцій у державі, проте з точки зору ефективності основною функцією банківської системи є ефективне зниження ризиків та забезпечення необхідного рівня прибутковості, що, в свою чергу, забезпечує комерційним банкам конкурентоздатність на мінливому фінансовому ринку країни. А тому з високою мірою вірогідності можна сказати, що ефективність банківської системи і полягає у досягненні цієї мети.

У більш формалізованому вигляді ми пропонуємо «ефективність банківської системи» розуміти як стійке, динамічне та додатне співвідношення між прибутком по всій банківській системі та понесеними витратами на його отримання, що забезпечує нормальний розвиток системи та зумовлює належне виконання системою своїх функцій [5]. Такий підхід є універсальним, оскільки він враховує структурний характер банківської системи та одночасно відображає той результат, на який спрямовано її функціонування.

Проте, в банківській практиці виділяють інше поняття, що характеризує стан банківської системи, а саме «надійність банківської системи» [8]. Однак, аналогічно із іншими базовими категоріями, якими характеризується стан розвитку банківської системи, на сьогоднішній день не існує єдиного підходу до її визначення. Однак, ряд авторів зазначає, що поняття «надійність» може застосовуватись лише по відношенню до комерційних банків. На нашу думку, підхід до розуміння поняття «надійність» лише з точки зору комерційних банків є дещо одностороннім. Виконуючи свої основні функції, банківська система безперервно функціонує у співпраці як із внутрішніми партнерами (надаючи кредити, приймаючи депозити та заощадження, забезпечуючи обслуговування поточних рахунків клієнтів, регулюючи діяльність банків, впливаючи на грошовий оборот тощо), так із зовнішніми (міжнародними фінансово-кредитними установами, ТНК, банківськими системами інших країн та ін.). А тому поняття надійності, в контексті можливості виконувати взяті на себе зобов'язання, має в повній мірі відноситись і до банківської системи в цілому. Тому, ми пропонуємо розуміти надійність банківської системи як її здатність підтримувати необхідний рівень ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності і у повному обсязі виконувати свої зобов'язання в умовах мінливості впливу фінансової системи та банків країни.

Таким чином, поняття «фінансова безпека», «фінансова стійкість», «фінансова стабільність», «ефективність» та «надійність» банківської системи, хоча і мають спільні риси та в теорії і практиці банківського управління вживаються не тільки як синонімічні, а і як тотожні, проте характеризують різні напрямки єдиного фінансового механізму. Саме тому мова має йти про побудову ієрархії досліджуваних дефініцій, що можна представити наступним чином (рис. 1).

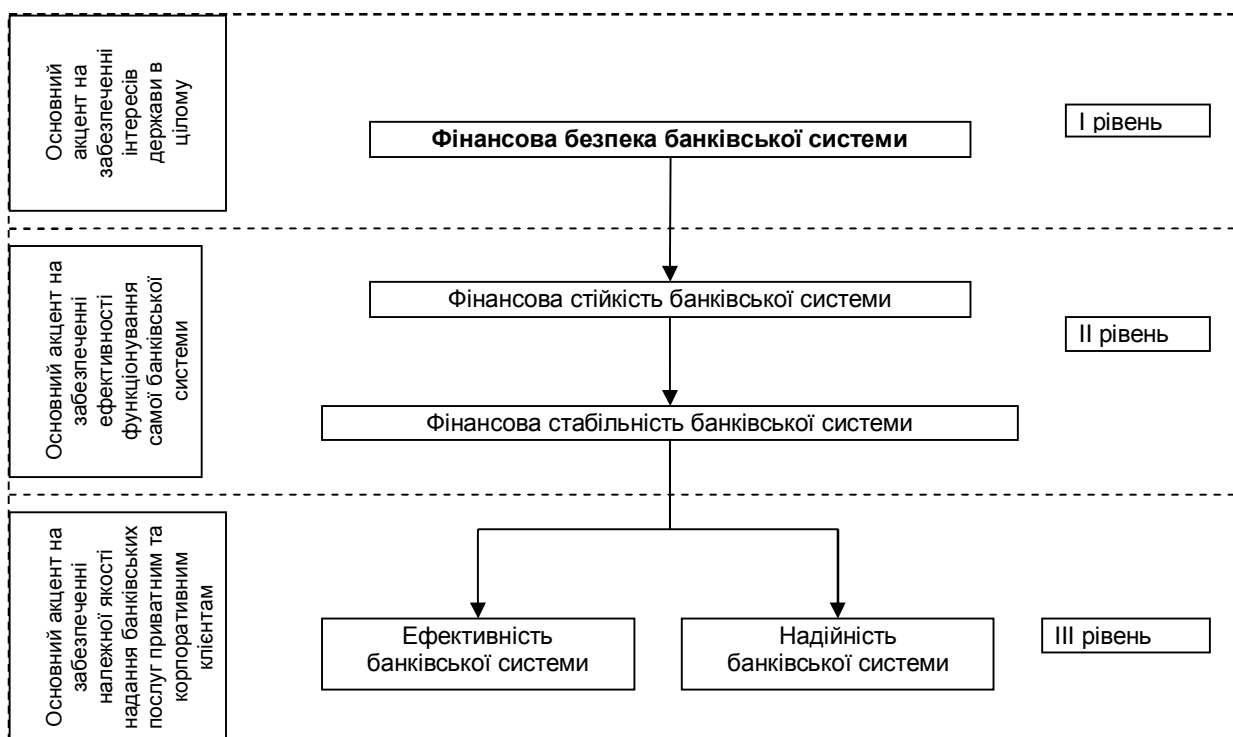

Рис. 1. Ієрархія понять «фінансова безпека», «фінансова стійкість», «фінансова стабільність», «ефективність» та «надійність» банківської системи

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень в галузі банківської діяльності, детальна характеристика основних економічних категорій, що були наведені вище, не знаходять значного відображення в економічній літературі в силу того, що банківську систему розуміють лише як сукупність банків, а тому проблеми фінансової безпеки та її складових розглядаються саме для банків. Однак, на нашу думку, чітке розмежування та формалізація цих понять саме для банківської системи з позиції структурного утворення в рамках фінансового сектору економіки країни є науковим підґрунтям для розробки та впровадження більш дієвих інструментів управління банківською системою для забезпечення її ефективного функціонування в умовах впливу негативних екзогенних та ендегенних факторів мінливого економічного середовища та попередження порушень її нормального розвитку внаслідок виникнення системних кризових явищ.

Висновки з проведеного дослідження. Процес формування механізму забезпечення стійкості, надійності, стабільності, безпеки та ефективності банківської системи України нерозривно пов'язаний з її створенням та розвитком. Відповідно він має національні особливості, пов'язані з особливостями розвитку банківської системи України. Особливої актуальності щодо подальших досліджень набувають методичні засади формування механізму забезпечення стійкості банківської системи України: стратегія розвитку, цілі системи та окремих її складових, інструменти досягнення визначених цілей, а також система регулювання та нагляду за виконанням поставлених цілей. Стратегія розвитку банківської системи визначає всі аспекти її функціонування, встановлюючи її цілі і методи їх досягнення в довгостроковій перспективі. Тому саме стратегія розвитку визначає особливості побудови механізму забезпечення стійкості банківської системи. Взаємозв'язок між стратегією розвитку банківської системи і механізмом забезпечення її стійкості проявляється не тільки в тому, що перша визначає другий, але і у наявності зворотного зв'язку, а саме: вибір того чи іншого варіанту побудови механізму забезпечення стійкості банківської системи може вимагати певного коригування зазначеної стратегії чи попереднього урахування певних ризиків втрати стійкості при її розробці.

Бібліографічний список

1. Банківський нагляд : навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України; Ун-т економіки та права "Крок" // В. І. Грушко, С. М. Лаптев, О. С. Любунь, К. Є. Раєвський. – К. : ЦНЛ, 2004. – 264 с.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.04.01 / О. І. Барановський ; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2000. – 36 с.
3. Васькович І. М. Забезпечення фінансової стійкості банків України в умовах ринку : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / І. М. Васькович ; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. – Л., 2006. – 19 с.
4. Галикеєв Р. М. Финансовая устойчивость банка в свете кризиса 1998г. // Аудит и финансовый анализ. – 2000.– №2 / [Електронний ресурс] <http://www.cfin.ru/press/afa/2000-2/index.shtml>
5. Зимовець В. Акумуляція фінансових ресурсів та економічний розвиток [Текст] : монографія / В. Зимовець. – К. : Інститут економіки НАНУ, 2003. – 314 с.
6. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001.– 309 с.
7. Коваленко В. В. [Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : монографія / В. В. Коваленко. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – 228 с.](#)
8. Фетисов Г. Г. Устойчивость банковской системы и методология ее оценки / Г. Г. Фетисов. – М. : Экономика, 2003. – 497с.

Анотація

В статті обґрунтовано відмінності у етимології та змістовному навантаженні понять «фінансова безпека банківської системи», «фінансова стійкість банківської системи», «фінансова стабільність банківської системи», «надійність банківської системи». «ефективність банківської системи», побудовано ієрархію досліджуваних дефініцій.

Ключові слова: фінансова безпека банківської системи, фінансова стійкість банківської системи, фінансова стабільність банківської системи, надійність банківської системи, ефективність банківської системи.

Аннотация

В статье обоснованы отличия в этимологии и содержании понятий "финансовая безопасность банковской системы", "финансовая устойчивость банковской системы", "финансовая стабильность банковской системы", "надежность банковской системы". "эффективность банковской системы", построена иерархия исследуемых дефиниций.

Ключевые слова: финансовая безопасность банковской системы, финансовая устойчивость банковской системы, финансовая стабильность банковской системы, надежность банковской системы, эффективность банковской системы.